

2

SKOVHISTORISK SELSKAB

Notater til tur i Jægersborg Dyrehave lørdag 24.oktober 1970.

Fællestur med Dansk dendrologisk Forening.

Kl. 13⁰⁰ samledes ca. 75 deltagere ved Springforbiporten, hvorfra man gik ad Springforbivej til

Pkt. 1. Christian V's Eg

P. Chr. Nielsen bød velkommen til medlemmerne af de to foreninger og takkede statsskovrider A. Tage-Jensen, som havde lovet at vise deltagerne en del af Jægersborg Dyrehave og Jægersborg Hegn med særligt henblik på de udvidelser, der er sket i de senere år.

Dyrehavens 300 års jubilæum er blevet markeret på forskellig vis i årets løb:

I foråret forskellige avisartikler.

Tage-Jensen har skrevet artikler i 1) Danmarks Natur for april 1970 2) Skoven for maj 1970

2.maj-3.juni, Lyngby-Tårnbæk kommunes udstilling på Sophienholm: "Dyrehaven i dansk malerkunst".

28.maj udsendte postvæsenet Dyrehavefrimærket.

12.juni, Statsskovbrugets og Kortfilmrådets reception og premiere på filmen: "Dyrehaven, den romantiske skov" af Per Kirkeby og Jørgen Leth. Kamera Henning Camre, musik Henning Christiansen, kommentar A. Tage-Jensen. Produktion Laterna Film.

12. juni udgav Statsskovbruget: "Vandreture i statsskovene - Jægersborg Dyrehave" på dansk og engelsk.(tilsendt medlemmerne)

13. juni: 300 års dagen for Christian V's befaling om nedlæggelsen af landsbyen Stokkerup. Fjernsynets udsendelse om Dyrehaven og dens historie.

(I efteråret udgav Historisk-topografisk Selskab for Lyngby-Tårnbæk kommune et årsskrift, hvis emne var Dyrehavsbakkens historie: "Dyrehavsblade og blade om Dyrehaven" ved Iørn Piø og Aage Børresen. I december udgav Forlaget Rhodos: "Bogen om Dyrehaven", hvori dr. Syrach-Larsen har skrevet kapitlet om træerne).

I foråret havde Ingeborg Frederiksen efter samråd med dr. Syrach-Larsen tegnet Skovfogedegen. Skovhistorisk Selskab fik Ingeborg Frederiksens tilladelse til at reproducere tegningen og trykke den med tekst af P.Chr. Nielsen. Den lille tryksag er udsendt til medlemmerne af selskabet og af dendrologisk forening. Skovhistorisk Selskab har således efter evne bidraget til at markere jubilæumsåret. Selskabets jubilæumsgave til Jægersborg Skovdistrikt var 100 eksemplarer af "Skovfogedegen".

Skovrider Tage-Jensen bød velkommen og gav et kort rids af Dyrehavens historie (se "Vandreture i statsskovene, Jægersborg Dyrehave og vedlagte "Data af Jægersborg Dyrehaves historie").

Ved udgangspunktet for ekskursionen, Christian V's Eg, havde Christian V ifølge traditionen fået et voldsomt slag over benet af en hjort, da han ville give fangst (nådestødet med hirschfænger) ved en parforcejagt 19. oktober 1698. Man har sat denne begivenhed i forbindelse med kongens død i august 1699, men C. Weismann, der som ingen anden har sat sig ind i jagtens historie, mener ikke, at hjortens spark kan have været årsagen. Kongen var på parforcejagt i sommeren 1699, endog i juli måned (C. Weismann: "Vildtet i Jægersborg Dyrehave", 1929, s.27). Egen anslås til 350 - 400 år.

Chr. V's Eg står i et af vejhjørnerne ved Femvejskrydset, der er en af de såkaldte stjerner fra parforcejagten tid. Disse

stjerner var samlingssted for de beredne parforcejægere, hvis de under jagten mistede kontakten med den jagede hjort, og fra hvilket sted de ved at lytte til og eventuelt iagttage hundedrevet, når det passerede en af vejene, kunne finde ud af, ad hvilken af disse de herefter skulle ride ned for at genoptage jagten.

Med henvisning til Skovhistorisk Selskabs løvfaldstur 26. oktober 1963 (beretning udsendt), der afsluttedes omtrent ved Christian V's Eg fortalte skovrideren om problemerne i forbindelse med Dyrehavens foryngelse.

I 1920 havde professor C. Raunkiær udkastet sin "alterneringsplan". Planen gik stort set ud på, at den nuværende Dyrehave skulle udnyttes som sådan, så længe de gamle bevoksninger her kunne holde sig nogenlunde intakte. Når "opløsningen" af disse gik så vidt, at der ikke mere var tale om nogen skov, og det endvidere ville være farligt for publikum at færdes mellem de brøstfældige træer, skulle Dyrehavens sydgrænse flyttes mod nord til omtrent syd for Eremitagesletten, medens nordgrænsen skulle flyttes op til Skodsborgvej. Den sydlige del af Jægersborg Hegn ville således blive inddraget i den nye Dyrehave, som man tænkte sig skulle eksistere som sådan, så længe som det ville tage at frembringe nye bevoksninger i den sydlige del af den gamle Dyrehave. I al fremtid kunne man således "alternere" mellem en sydlig og en nordlig dyrehave, hvor Eremitagesletten stedse skulle indgå.

Planen blev opgivet i 1950-51, hvorefter der blev taget fat på nyplantninger i indhegnede områder inden for den nuværende Dyrehaves grænser. Der er siden da plantet adskillige bøge- og egebevoksninger, der nu er i god vækst. Man må regne med, at nyplantningerne skal være indhegnet i 35-40 år, før de kan åbnes for dyrene og publikum.

Nyplantningerne placeres på de mindre sletter mellem de nuværende gamle trægrupper, som får lov til at leve ud, og Eremitagesletten bevares som slette så vidt muligt i sin nuværende udstrækning såvel vest som øst for Eremitageslottet.

Efter disse planer kan Dyrehaven bevares på det sted, hvor den nu ligger. Dyrehavsbakken vil stadig være velplaceret i Dyrehavens sydlige udkant. Samtidig er der indledt en skovbehandling i den sydlige del af Jægersborg Hegn med kraftigere hugster og udlægning af mindre sletter. Hensigten er at inddrage denne del af skoven til dyrehave i løbet af måske 20-30 år.

Jægersborg Hegn har tidligere hørt under 1. Københavns Skovdistrikt. I anledning af alterneringsplanen var Hegnet fra 1/11-1931 blevet indlemmet i Lystskovdistriktet, som distriktet dengang hed. Pr. 4/6-1943 blev navnet ændret til Jægersborg Skovdistrikt.

I nærheden af Christian V's Eg findes to af de ny indhegninger, der kan tjene som eksempler på, hvorledes den nuværende plantningsplan fungerer. Da skovrideren var ung assistent på distriktet omkring 1940, havde der været en næsten komplet gammel bøgebevoksning kaldet "Rødløvene", hvor der nu kun står nogle spredte, gamle bøge, idet stormfald og alderssvækkelse havde tyndet stærkt ud i bevoksningen. For ca. 15 år siden var sletterne på begge sider af den gamle bøgeholm blevet indhegnet og tilplantet. De unge bevoksninger er nu lovende ungskov, hvis hegn måske kan fjernes i løbet af 15-20 år. Til den tid vil formentlig de fleste af de gamle bøge her være borte, således at der bliver slette, hvor de har stået.

Princippet i den nuværende plantningsplan er således at lade skov og slette "alternere" inden for forholdsvis små områder.

Da Dyrehaven blev indhegnet i 1670 blev nordhegnet sat nord

for det nuværende Jægersborg Hegn og hele dette område udgjorde Jægersborg Dyrehave eller Jægersborg Dyrehaves Beridt.

I forbindelse med kgl. resolution af 8/8 1832, hvor det blev bestemt, at hele den nord for Mølleåen beliggende del af Dyrehaven, ca. 460 ha, skulle udlægges til fredskov under benævnelsen Jægersborg Hegn, blev Dyrehavens nordhegn rykket mod syd. Så vidt kan ses af gamle kort gik hegnslinien fra Strandmølleporten via punktet, hvor Kørøvej, Strandmøllevej og Svenskevej stadig i dag løber sammen og videre i en linie mod vest til Wesselsmindeporten, dog med et mindre knæk lidt nord for Rådvad Hotel. Her stod hegnet imidlertid kun i en lille snes år, hvorefter man efter udtalelser af den i 1850 nedsatte forstkommision flyttede det ned til et godt stykke syd for Mølleåen i en knækket linie fra Hjortekærrets østside langs Hjortekærvejen til det sydøstre hjørne af den ved denne liggende bøgeholm (senere kaldet "Væddeløbsgruppen"), derfra til det daværende Eremitagehus (beliggende hvor Rådvadvej løber ud i Chausseen), hvorfra det gik østpå langs sydsiden af Rådvad Hegn (senere kaldet Chr. IX's Hegn) til et punkt ca. midtvejs imellem det nuværende Springforbi porthus og Strandmøllen ved "Malkelågen".

Der gik dog kun ca. 2 år, indtil Christian VIII ved allerhøjeste reskript af 20. juni 1853 forlangte boretning bl.a. om dette hegn, hvorved vildtet ganske udelukkes fra den gennem skoven løbende å, hvilket atter foranledigede en kgl. resolution af 26. juli 1853, der bestemte, at hegnet skulle have en forandret retning, og endelig efter en ny kgl. resolution af 12. nov. 1853 kom hegnet til at gå i en lige linie fra Hjortekærhuset til Eremitagehus og derfra over Rødebrohus til Mølleåen.

I 1861 blev imidlertid yderligere en del af Rådvad Hegn (Chr. IX's Hegn) tilbageført til Dyrehaven, således at hegnet fra Eremitagehus blev ført mod nord til Mølleåen, ca. hvor Caroline Mathildebro i dag findes, der krydsende Mølleåen og herfra nord for åen følgende denne mod øst til Strandmøllen. Rødebrovej kom således til at gå ca. midt igennem det "genvundne stykke" af Dyrehaven.

1. pinsedag 1913 brændte Eremitagehuset og i stedet opførtes samme år det nuværende skovløbersted Rådvad porthus, idet hegnet samtidig flyttedes mod nord, således som det stadig i dag er placeret på strækningen syd for Hegnsvej og sydøst om Rådvad by, her krydsende Mølleåen og gående videre nord for åen til førnævnte Mathildebro og herefter følgende den altså siden 1861 fastlagte linie nord for Mølleåen til Strandmøllen.

Hegnet om Dyrehaven var oprindeligt jordvold med risgærde ovenpå. Dette hegn afløstes i 1690'erne af et mere solidt hegn af lodrette gran- og enebærstager (Jvfr. Forordning om Rækværket omkring Dyrehaven af 1693. Se "Data af Jægersborg Dyrehaves Historie").

Skovrideren fremhævede, at overassistent Harry Petersen gennem sine flittige arkivstudier har fundet et dokument, der viser, at tegning og beskrivelser af de nuværende røde porte i Dyrehavehegnet er udformet af hofarkitekt Johan Boye Junge Mogens (1748-1814). På tegninger og malerier fra slutningen af 1800 tallet ser man de røde porte.

Pkt. 2. Jægersborg Strandhave

ved ejendommen Beaulieu, der erhvervedes af staten i 1941 som det første led i "Springforbiplanen", hvis formål det er at skaffe publikum adgang til Øresundskysten.

Planen går ud på, at staten opkøber strandvejsvillaerne mellem Dyrehaven og Øresund inden for strækningen Trepilevej i syd og Strandmøllen i nord, således at der skabes frit udsyn, såvel fra skoven mod vandet som fra Strandvejen ind i skoven. Der gives adgang for publikum til at opholde sig på de arealer, der udlægges til strandhave, efterhånden som villaerne fraflyttes og nedrives.

Skovrider Henning Martensen Larsen, der var skovrider på Jægersborg distrikt 1925-1950, var en af Springforbiplanens fædre. For at hædre hans indsats er der i 1966 rejst en mindesten for ham syd for Beaulieu.

På strækningen Trepilevej - Strandmøllen fandtes ialt 40 store villaer. Ca. to trediedele er nu erhvervet af staten, ialt 12,5 ha for en samlet købesum af 6,5 mil. kr. Mange af de gamle huse er revet ned, og der er ialt frilagt ca. 1 km strandareal. Et vigtigt led i planen blev gennemført i 1969, da der blev etableret udsigt fra Strandvejen mod Eremitagen (nord for Trepilevej).

Dr. Syrach-Larsen gjorde opmærksom på, at landets ældste douglasgran - plantet i 1852 i haven til Havslunde - står i den nuværende Strandhave syd for Beaulieu. Vest for hovedbygningen står en stor platan. Disse fremmede træarter er levn fra villahaverne. Man søger at bevare enkelte af dem som prydtreer, men ved nyplantninger anvendes danske træer og buske.

Hovedbygningen til Beaulieu blev forpagtet ud til hotel og restaurant, efter at statsskovbruget havde overtaget ejendommen. Denne virksomhed kunne imidlertid ikke klare sig, og for tiden benyttes hovedbygningen af "Pensionisternes Samvirke" til weekend og rekreationsophold. En større gartnerbolig er nedrevet i 1970.

Kørsel ad Strandvejen og Svenskevejen nord for Mølleåen til Stampen. Pragtfulde efterårsfarver. I terrænet omkring Mølleåen gammel stævningsskov af rødæl. Mange af træerne 3-6 stammer. Skoven holdes endnu delvis som stævningsskov, idet træerne dog kun stævnes lejlighedsvis, når isen er tyk nok til, at man kan foretage skovningsarbejdet uden risiko.

Pkt. 3. Spadseretur til Wesselsmindes marker.

På turen fra parkeringspladsen gennem Ridebroskoven til Wesselsminde passeredes mange gamle, bredkronede, krogede ege.

Efter lange forhandlinger var jordtilliggende til den tidligere avlsgård Wesselsminde blevet erhvervet af statsskovbruget i 1955. Ved dette køb var der blevet sikret forbindelse mellem jorder i offentlig eje fra Øresund til Furesøen med de muligheder som en sådan ejendomsret indebærer for publikums adgang, stianlæg m.m. . Motorvejen skiller ganske vist Wesselsminde jorder fra Ravneholmene, men der er etableret gennemgang gennem en viadukt under vejen.

På Wesselsmindes jorder, der er på ca. 70 ha er der etableret kant- og remiseplantninger. Der foretages ikke yderligere plantning. Jorden dyrkes med foderafgrøder til Dyrehavens hjortevildt.

Pkt. 4. Stampen.

Skovrideren fortalte om udnyttelsen af Mølleåens vandkraft til industrimøller, en udnyttelse, der går helt tilbage til middelalderen. Der opstod ofte uenigheder om opstemning af vandet, og i 1724 oprettedes I/S Furestrømmen, der endnu virker. Det består af samtlige mølleejere langs åen fra Furesøen til Øresund:

Frøderiksdal, Lyngby, Fuglevad, Brode, Ørholm, Nymølle, Stampen, Rådvad og Strandmøllen. Ejerne skiftes til at være formænd - 1 år ad gangen - , og det er formandens opgave at sørge for, at medlemmerne af interessantskabet overholder de regler, man internt er enedes om. Mølleåen er iøvrigt optaget som offentlig hovedvandløb med særlig regulativ. Nu er staten repræsenteret i interessantskabet, dels ved Nationalmuseet for Bredeværkerne, og dels ved Jægersborg Skovdistrikt som ejer af Stampen og Rådvad møller.

Stampen og Rådvad er købt af statsskovbruget i henholdsvis 1939 og 1940. Det er tanken, at møllernes arealtilliggender, i det omfang det ikke allerede er sket, skal indgå i Jægersborg Skovdistrikt og således gøres tilgængelige for publikum.

En del af de bygninger, der hørte til Stampen, blev revet ned allerede i 1940. Det private lejemål for selve møllen ophører til juli 1971, og det er hensigten at nedrive møllebygningen, som Nationalmuseet ikke anser for bevaringsværdig. Skovdistriktet har opfordret Nationalmuseet til at flytte en gammel vandmølle til Stampen, og museet er positivt indstillet overfor tanken.

Lejemålet vedrørende Rådvadkomplekset ophører i 1980, og det er i kontrakten udtrykkeligt anført, at forudsætningerne for lejemålet er, at Rådvad senest ved lejeperiodens udløb skal nedlægges som fabriks- og beboelsesområde. Efter lejemålets ophør vil der blive taget stilling til, hvilke bygninger i det gamle industrisanfund, der bør bevares, og hvilke det vil være nødvendigt at fjerne, under hensyn til at området sammen med den sydlige del af Jægersborg Hegn skal indgå i den fremtidige større Dyrehave.

Skovrideren sluttede sin redegørelse: "For Dyrehavens administration er det målet at sikre så store arealer som muligt til fritidsområder for publikum".

27. oktober 1970

A. Tage-Jensen og P.Chr. Nielsen

Kaffe på Rådvad Kro.

Under kaffen læste P. Chr. Nielsen indledningen til "Forordning oc Skou-ORDINANCE i Danmark", som fire dage tidligere, nemlig 20. oktober have haft 300 års fødselsdag:

" Vi Christian den Femte, aff Guds Naade Konge til Danmarck oc Norge, de Venders oc Gotters; Hertug udi Slessvig, Holsten, Stormarn oc Dytmersken, Greffve udi Oldenborg oc Delmenhorst. Giøre alle vitterligt, at efftersom Vi kommer i forfaring, huorledis Skouffvene her udi Vort Rige Danmarck merckeligen afftager oc forværis, endeel formedelst u-loulig oc u-tilborlig Skouffhug, endeel ocsaa formedelst den store Effterladenhed hidindtil Dags hos alle affver været, idet moxen ingen nogen flid eller Vind der paa haffver villet legge Skouffvene igien at beplante oc at opelske; da paa det der ved icke med Tiden een af de største Herligheder, Gud oc Naturen dette Voris Kongerige med begaffvit haffver

aldeelis skulle forgaa oc bliffve til intet; Haffver Vi allernaadigst for got anseet Effterfølgende Forordning oc Skouff-Ordinante her udi Vort Rige Danmarck at giøre oc beskicke, oc der udi icke alleene at igientage forige aff Voris Elskelige kiere Forfædre, høyløflige Konger i Danmarck oc Norge, her om giorde Lowe oc Forordninger, mens endocsaa dennem effter fornødenhed at forøge oc forbedre, oc der aff saa denne fuldkommene Skou-Ordinante oc Forordning at giøre, hvoreffter Vi ville, at med Skouffvene her udi Vort Rige Danmarck oc dess Forvaltning u-feilbarligen, indtil vi anderledis tilsigendis vorder, forholdis skal..."(artikel om skovforordningen 1670 i SKOVEN for nov. 1970 s.258-261).

Til Ingeborg Frederiksen rettedes en hjertelig tak for tegningen af Skovfogedegen, der havde gjort det muligt for Skovhistorisk Selskab at udgive en "nyhed" i anledning af Dyrehavejubilatet.

Dr. Syrach-Larsen, der gennem sit mangeårige medlemskab af Dyrehaveudvalget har haft lejlighed til at følge udviklingen i Dyrehaven, takkede og hyldede skovrider Tage-Jensen for den meget store indsats, han har ydet gennem sit 20 årige virke som skovrider på Jægersborg skovdistrikt. Tage-Jensen har forstået at gribe såvel foryngelsesproblemerne i skoven som spørgsmålet om arealudvidelsen an på en sådan måde, at der er opnået overordentlig gunstige resultater.

Flere andre havde ordet, og man drøftede ridestier i Dyrehaven, hestesport og tæmning af "durkløbere", plantning af fremmede træarter m.m. .

Formanden for Dansk dendrologisk Forening, Søren Ødum, sluttede på de to foreningers vegne med en hjertelig tak til skovrider Tage-Jensen for en vel tilrettelagt og interessant jubilæumsekskursion.

I tilslutning til kaffebordet afholdtes generalforsamling. - Referat udssendes til medlemmerne.

27. oktober 1970.

P. Chr. Nielsen.